

Yhteisöllisyyttä ilman alueellista keskittymistä – venäläisten maahanmuuttajien toiveet naapuruston etnisestä koostumuksesta

HANNA DHALMANN

Maantieteen laitos, Helsingin yliopisto



Dhalmann, Hanna (2010). Yhteisöllisyyttä ilman alueellista keskittymistä – venäläisten maahanmuuttajien toiveet naapuruston etnisestä koostumuksesta (Community without spatial concentration – Russian immigrants’ ethnic residential preferences). *Terra* 122: 3, 125–135.

This article contributes to debates associated with the factors explaining immigrants’ residential patterns. Two well-established theories, assimilation and pluralist models, provide distinct views of the ways that immigrants integrate into a host societies. According to the assimilation model ethnic minorities gradually take on the characteristics and culture of the dominant group. This leads to their spatial dispersal. Inter-ethnic social relations are important in the assimilation process. By contrast, the pluralist model supports the maintenance of cultural distinctiveness and social closure which sustains immigrants’ spatial concentrations. Though studying the ethnic preferences of Russian immigrants living in the Helsinki Metropolitan Area, this article questions the assumptions behind both assimilation and pluralist models. Instead, the results lend support to “heterolocalism”, a more recent approach arguing that in modern society ethnic communities can exist without any significant clustering. Proximity to their countrymen is not important to Russians, but they still value their cultural distinctiveness and intra-ethnic networks. The analysis is based on in-depth interviews with 26 Russian immigrants and 18 housing officials and social workers.

Hanna Dhalmann, Department of Geosciences and Geography, P. O. Box 64, FI-00014, University of Helsinki, Finland. E-mail: <hanna.dhalmann@helsinki.fi>

Monikansallisen muuttoliikkeen ja yhteiskuntien monikulttuuristumisen myötä etninen segregaatiotutkimus on tullut Euroopassa yhä ajankohtaisemmaksi. Eräs sen keskustelluimpia aiheita on ollut maahanmuuttajien omien valintojen ja niitä rajoittavien tekijöiden merkitys maahanmuuttajien asumiskeskittymien synnyssä. Muun muassa kysymykset maahanmuuttajien omista asumisvalinnoista ja niitä rajoittavista tekijöistä ovat herättäneet paljon keskustelua. Segregaatiotutkimuksessa keskeinen, assimilaatioteoreettinen näkökulma painottaa yksinkertaisimmillaan sosiaalisen aseman ja yhteiskunnallisen nousun yhteyttä maahanmuuttajien sijoittumiseen. Spatiaalisen assimilaatioteorian mukaan maahanmuuttajat pyrkivät vaihtamaan karttuvaa taloudellista ja sosiaalista pääomaansa korkeammaksi asumistasoksi ja muuttamaan maahanmuuttajakeskittymistä kantaväestövaltaisemmille alueille (Alba & Logan 1991; Freeman 2000).

Assimilaatioteoriaan kuuluu oletus maahanmuuttajien väistämättömästä sosioekonomisesta ja kulttuurisesta sulautumisesta kantaväestöön. Tätä

käsitystä on kritisoitu (esim. Glazer 1993; Phillips 1998). Assimilaatiomallin rinnalle noussut pluralistinen näkökulma korostaa yhteisöllisyyden sekä maahanmuuttajien kulttuurisen identiteetin ja elämäntavan merkitystä. Pluralismiin liittyy myös erilainen näkemys alueellisen sijoittumisen periaatteista. Alueellinen keskittyminen nähdään vapaaehtoisena ja täten myös pysyvämpänä kuin assimilaatiomallissa (Peach 1997; Zelinsky & Lee 1998).

Viimeaikaiset tutkimukset (esim. Andersson 1998; Bolt & van Kempen 2002; Ihlanfeldt & Scalfidi 2002; Bosswick ym. 2007: 14) korostavat rakenteellisia tekijöitä ensisijaisina etniseen segregaatioon johtavina syinä, vaikka valintojenkin rooli on tiedostettu (Özüekren & van Kempen 2003: 169). Monien Euroopan maiden poliittisissa keskusteluissa etnisiin vähemmistöihin kuuluvien halu asua lähellä muita ryhmänsä jäseniä on kuitenkin esitetty tärkeäksi syyksi etnisten keskittymien syntyyn (Andersson 1998; Phillips 2006; Schönwälder 2007). Tämä ajatus toistuu myös suomalaisten viranomaisten puheessa ja poliitti-

sisä linjauksissa (ks. Varady & Schulman 2007; Virtanen 2007; Beqiri 2008; Dhalmann & Vilka 2009). Käsittelen artikkelissani pääkaupunkiseudulla asuvien venäläisten toiveita asuinpaikkansa etnisestä koostumuksesta. Pohdin, kuinka hyvin pluralistisen mallin oletus maahanmuuttajien keskittymispyrkimyksistä pätee venäläisten kohdalla. Haluavatko venäläiset asua toistensa läheisyydessä? Miten he suhtautuvat alueelliseen keskittymiseen?

Valitsin venäläiset tutkimukseni kohteeksi, koska he muodostavat sekä Suomen että pääkaupunkiseudun suurimman maahanmuuttajaryhmän. Suomessa asui vuonna 2008 lähes 49 000 venäjänkielistä. Tämä on noin 26 prosenttia kaikista Suomen vieraskielisistä (*Suomen väestö...* 2009). Suomen venäjänkielisestä väestöstä 40 prosenttia asuu pääkaupunkiseudun kolmessa suurimmassa kaupungissa, Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla (Alanen 2009). Venäläiset ovat keskittyneet jossain määrin myös kaupunkien sisällä. Esimerkiksi vuonna 2006 noin 36 prosenttia Helsingissä asuvista venäjänkielisistä asui itäisessä suurpiirissä ja 30 prosenttia Vantaalla asuvista venäjänkielisistä Hakunilan suuralueella (*Asuntokuntatilastoja* 2006).

Artikkelini perustuu keräämääni haastatteluaineistoon maahanmuuttajien asumistoiveista ja -valinnoista. Aikaisemmin maahanmuuttajien asumista ja alueellista sijoittumista on tarkasteltu pääkaupunkiseudulla lähinnä tilastojen, paikkatiedon ja kyselyaineistojen avulla (esim. Kauppinen 2002; Junto 2005; Vilka 2006; Henriksson 2008; Beqiri 2008). Laadullisella tutkimusotteella pyrin erityisesti tuomaan esiin maahanmuuttajien omia näkemyksiä naapuruston etnisen koostumuksen ja maahanmuuttajien alueellisen keskittymisen merkityksistä.

Kolme lähestymistapaa maahanmuuttajien alueelliseen sijoittumiseen

Etnisen segregaatiotutkimuksen juuret ulottuvat 1920-luvun kaupunkiekologiaan ja niin kutsuttuun Chicagon koulukuntaan (ks. Burgess 1926; Cressey 1938; Ford 1950). Yhdysvaltalainen segregaatiotutkimus on tuottanut monia teorioita maahanmuuttajien alueellisesta sijoittumisesta. Nämä teorit ovat luoneet perustan alan eurooppalaiselle tutkimukselle ja kansainvälisesti vallitsevalle käsitykselle etnisistä segregaatioprosesseista. Yhdysvalloissa syntyneet teoreettiset mallit antavat hyviä käsitteellisiä välineitä maahanmuuttoon liittyvien alueellisten ilmiöiden tarkasteluun myös Euroopassa. Alan eurooppalainen tutkimus on kuitenkin

välttämätöntä, jotta voidaan ymmärtää kehityksen erityispiirteitä erilaisissa yhteiskunnissa. Esimerkiksi Suomessa yhteiskunnalliset toimet ohjaavat maahanmuuttajien sijoittumista huomattavasti voimakkaammin kuin Yhdysvalloissa.

Tarkastelen venäläisten toiveita asuinpaikan etnisestä koostumuksesta suhteessa kolmeen maahanmuuttajien alueellista sijoittumista selittävään teoreettiseen lähestymistapaan: (spatiaaliseen) assimilaatiomalliin, pluralistiseen malliin ja heterolokalismiin (*heterolocalism*). Näistä klassisin on Chicagon koulukunnan työstä polveutunut (spatiaalinen) assimilaatiomalli (Massey 1985), jolla on edelleen vahva asema segregaatiotutkimuksessa (esim. Alba & Nee 1997; Freeman 2000; Zorlu & Mulder 2007). Assimilaatiomallissa akkulturaatioprosessi linkittyy alueelliseen liikkuvuuteen. Maahanmuuttajien oletetaan asetuvan aluksi kantaväestön epämieluisiksi kokemille asuinalueille ja maahanmuuttajakeskittymiin, joissa he voivat saada tukea muilta etnisen yhteisön jäseniltä. Maahanmuuttajien työllistyessä ja omaksuessa kantaväestön kieltä ja tapoja he pyrkivät erottautumaan etnisen ryhmänsä vähemmän menestyneistä jäsenistä ja parantamaan asuinolojaan. Tällöin he siirtyvät kantaväestön asuttamille alueille. Keskittymät kuitenkin säilyttävät asemansa uusien maahanmuuttajaryhmien asetuessa niihin (Massey 1985, sit. Zelinsky & Lee 1998; Alba & Logan 1991; Freeman 2000).

Taloudellisen akkulturaation lisäksi sosiokulttuurinen akkulturaatio on assimilaatiomallissa tärkeä maahanmuuttajien yhteiskunnallisen nousun ja alueellisen sijoittumisen kannalta (Portes & Zhou 1993). Sosiokulttuurisen akkulturaation tasoa voidaan arvioida muun muassa tarkastelemalla maahanmuuttajien sosiaalisia verkostoja (esim. Kim 1988, sit. Alitolppa-Niitamo 1994: 3; Dietz 2000; Reuter & Jaakkola 2005). Sosiaalipsykologi Karmela Liebkind ja kumppanit (2004: 179–178) ovat esittäneet psykologi John Berryn (1990) mallia mukaillen neljä sosiaaliin suhteisiin perustuvaa akkulturaation muotoa. Tässä jaottelussa maahanmuuttajien suhteet sekä kantaväestöön että omaan etniseen ryhmään edustavat integraatiota ja suhteet ainoastaan kantaväestöön assimilaatiota. Sosiaaliset suhteet ainoastaan omaan etniseen ryhmään ja torjuva suhde kantaväestöön kertovat joko pakotetusta tai vapaaehtoisesta eristymisestä. Maahanmuuttajat voidaan myös luokitella marginalisoituneiksi, jos heiltä puuttuvat kontaktit sekä omaan yhteisönsä että kantaväestöön.

Assimilaatiomallissa maahanmuuttajien ja kantaväestön välinen kanssakäyminen nähdään edellytyksenä alueelliselle hajautumiselle. Kans-

sakäyminen kantaväestön kanssa johtaa vähittäiseen assimiloitumiseen ja muuttoon pois maahanmuuttajakeskittymistä. Muuton myötä assimiloituminen voimistuu, sillä mahdollisuudet kanssakäymiseen lisääntyvät. Maahanmuuttajaryhmät sulautuvat kantaväestöön mallin mukaan vähitellen, useiden sukupolvien aikana (Alba & Logan 1991: 432–433; Peach 2005).

Moni tutkimus tukee assimilaatiomallia (esim. Massey & Denton 1988; Clark & Ware 1997; Peach 2007: 27–28), mutta sitä on myös kritisoitu. On esimerkiksi esitetty, että malli kuvaa kaupunkikehitystä vain tietyssä historiallisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa (Daniel & Hopkinson 1989; Zelinsky 2001). Malli ei myöskään ota huomioon etnisten vähemmistöjen liikkuvuutta rajoittavia tekijöitä, kuten asuntomarkkinoilla ja asuinympäristössä tapahtuvaa syrjintää ja rasismia. Näistä tekijöistä johtuen se ei selitä esimerkiksi afroamerikkalaisten asumista (Massey & Denton 1988; Alba & Logan 1991: 433–434; Farley ym. 1993).

Assimilaatiomallin rinnalle nousi jo 1900-luvun alkupuolella pluralistinen malli, joka kyseenalaisti ajatuksen maahanmuuttajien yhdenmukais-tavasta sulautumisesta uuteen yhteiskuntaan. Pluralistinen malli painottaa yhteisöllisyyttä ja kulttuuristen erityispiirteiden säilyttämistä. Oman etnisen ryhmän läheisyyden merkitys säilyy uudessa maassa vietetystä ajasta tai sosioekonomisesta noususta huolimatta. Maahanmuuttajien alueellisen sijoittumisen kannalta tämä merkitsee vapaaehtoisten ja pysyvien etnisten keskittymien syntyä (Zelinsky & Lee 1998: 284–285; Peach 2005). Pluralistinen malli ja assimilaatiomalli eivät sulje toisiaan pois. Esimerkiksi Ceri Peach (2007) on osoittanut eri etnisten ryhmien noudattavan monenlaista alueellista käyttäytymistä saman kaupunkiseudun sisällä.

Viime vuosina kiinnostusta on herättänyt maantieteilijä Wilbur Zelinskin ja sosiologi Barrett Leen (1998) heterolokalismi (ks. Zelinsky 2001; Newbold & Spindler 2001; Hardwick 2006). Zelinsky ja Lee (1998) pohtivat, voisiko heterolokalismi selittää maahanmuuttajien sijoittumista myös eurooppalaisessa kontekstissa.

Heterolokalismi on syntynyt vastauksena assimilaatiomallin ja pluralistisen mallin puutteisiin kuvata maahanmuuttajien alueellista sijoittumista modernissa, muuttuvassa yhteiskunnassa. Maahanmuuttajien taustat ja maahanmuuton syyt ovat nykyisin huomattavasti moninaisemmat kuin 1900-luvun alkupuolella, jolloin assimilaatiomalli ja pluralistinen malli luotiin. Lisäksi viestintä- ja liikenneyhteyksien kehittyminen on kyseenalaistanut erityisesti assimilaatiomalliin

liittyneen oletuksen kodin, työn ja vapaa-ajan toimintojen läheisyydestä.

Heterolokalismin mukaan etnisen ryhmän jäsenet voivat säilyttää vahvan etnisen yhteisön ja kulttuurisen identiteetin ilman alueellista keskittymistä (vrt. Bolt ym. 1998). Teoria kuvaa maahanmuuttajien hajautuvan nopeasti sekä vastaanottomaan että sen kaupunkiseutujen sisällä. Hajautuneesti asuvat maahanmuuttajat pitävät yhteisön sisäisiä suhteita ja kulttuuri-identiteettiään yllä esimerkiksi puhelimen ja internetin välityksellä, vierailemalla toistensa luona sekä järjestämällä yhteisiä tapahtumia (Zelinsky 2001: 138–141). Helpon yhteydenpidon ansiosta sosiaaliset verkostot saattavat Zelinskin ja Leen (1998) mukaan olla myös transnationaalisia, jolloin ne ylittävät kaupunginosien ja kaupunkiseutujen välisten rajojen lisäksi kansallisvaltioiden rajat.

Venäjältä pääkaupunkiseudulle

Venäläisten muuttoliikkeellä Suomeen on pitkät perinteet. Suomenvenäläiset ovat epäyhtenäinen kulttuurinen ryhmä, jonka sisällä on etnisiä, kulttuurisia, kielellisiä ja uskonnollisia eroja. Käytän heistä artikkelissani kuitenkin selkeyden vuoksi nimitystä ”venäläiset”, vaikka osa heistä saattaa tuntea itsensä vahvemmin esimerkiksi inkerinsuomalaisiksi. Suurin osa nykyisistä suomenvenäläisistä on muuttanut Suomeen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Heidät voidaan jakaa kolmeen ryhmään: inkerinsuomalaisiin paluumuuttajiin, paluumuuttajien perheenjäseniin sekä työn, opiskelun tai avioliiton vuoksi Suomeen muuttaneisiin. Tarkastelen tutkimuksessani nimenomaan näitä ryhmiä.

Suurimman ryhmän muodostavat inkerinsuomalaiset perheenjäsenineen. Esimerkiksi vuosina 1990–1997 Suomeen tuli noin 20 000 inkerinsuomalaista paluumuuttajaa, joista suurin osa on lähtöisin Pietarin alueelta ja Venäjän Karjalasta (Inkerinsuomalaisten... 1998: 5; Liebkind ym. 2004: 22). Kaikista Venäjältä ja Virosta Suomeen muuttaneista noin 70 prosenttia on inkerinsuomalaisia (Kanervo & Saarinen 2007: 26). Inkerinsuomalaisten muuttovirran käynnisti presidentti Mauno Koiviston vuonna 1990 antama lausunto, jonka mukaan inkerinsuomalaisia voitaisiin pitää paluumuuttajina (Lepola 2000: 96–97). Paluumuutto-oikeus oli kaikilla, joiden isovanhemmista ainakin yksi oli kansallisuudeltaan suomalainen. Kriteerien tarkennuttua vuonna 1996 paluumuuttajan isovanhemmista vähintään kahden on pitänyt olla suomalaisia.

Inkerinsuomalaisista vahvin suomalainen identiteetti on ennen 1930-lukua syntyneillä paluu-

muuttajilla. Nuoremmissa sukupolvissa venäläistämispolitiikan seuraukset näkyvät heikkona suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin tuntemuksena (Kanervo & Saarinen 2007). Haastateltavistani vain muutamat olivat oppineet suomen kielen perheen ja sukulaistensa kautta. Osa inkerinsuomalaisista myös identifioituu venäläisiksi (Kyntäjä 2001). Käsittelen inkerinsuomalaisia ja heidän perheenjäseniään sekä etnisesti venäläisiä yhtenä ryhmänä, sillä haastateltavani eivät kokee itseään selvästi joko etnisesti suomalaisiksi tai venäläisiksi. Luovuin jaotellusta myös, koska asumisvalinnat heijastelevat usein koko kotitalouden toiveita ja haastateltavien kotitaloudet koostuivat usein sekä inkerinsuomalaisista, etnisesti venäläisistä että heidän lapsistaan.

Paluumuuttajat voivat muiden Venäjältä muuttavien tapaan valita vapaasti, mihin he Suomessa muuttavat. Vuodesta 2003 alkaen oleskeluluvan saanti on kuitenkin edellyttänyt, että paluumuuttajalla on tiedossa asunto Suomessa. Käytännöllä on muun muassa pyritty helpottamaan paluumuuttajien vastaanottoa kunnissa. Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla asuvista venäjänkielisistä 21 prosenttia asui vuonna 2006 omistusasunnossa ja 74 prosenttia vuokra-asunnossa. Vastaavat luvut suomen- ja ruotsinkielisten kohdalla olivat 59 ja 36 prosenttia. Vuokralla asuvista venäläisistä suurin osa (78 %) asui kaupungin tai yleishyödyllisen vuokranantajan omistamassa talossa (*Asuntokuntatilastoja...* 2007).

Haastatteluaineistot

Haastattelin tutkimuksessani teemahaastatteluun 26:ta pääkaupunkiseudulla asuvaa venäläistä maahanmuuttajaa, joista useimmat löysin kahden venäläisen informantin avustuksella. Lisäksi olen haastatellut 18:a Helsingissä tai Vantaalla toimivaa sosiaalityöntekijää ja asuntoviranomaista. Kolme näistä oli johtavassa asemassa, muut työskentelivät asumisneuvojina ja sosiaalityöntekijöinä asukkaiden parissa. Yksi sosiaalityöntekijä oli venäläinen.

Haastattelin viranomaisia heidän työpaikoillaan vuosina 2006–2008. Maahanmuuttajia haastattelin suurimmaksi osaksi heidän kotonaan, mutta myös työpaikoillaan tai yliopiston tiloissa vuonna 2008. Maahanmuuttajien haastatteluista kahdessa oli kielenä englanti, seitsemässä venäjä ja lopuissa suomi. Venäjänkielisissä haastatteluissa käytin apuna tulkkia. Tulkkaa käytettäessä yhteyden luominen haastattelijan ja haastateltavan välille oli hankalampaa kuin muissa haastatteluissa (vrt. esim. Gade 2001). Koin kertomusten menettävän tulkkauksen myötä myös kielellisen ilmaisan ”vä-

rikkyyttä” ja vivahde-eroja. Tulkin käyttö oli kuitenkin välttämätöntä, jotta pystyin haastattelemaan tutkimuksessani myös henkilöitä, joilla ei ollut yhteistä kieltä kanssani. Tässä artikkelissa olevat lainaukset on poimittu ainoastaan suomenkielisistä haastatteluista niiden autenttisuuden vuoksi.

Haastattelemani maahanmuuttajat olivat iältään 22–70-vuotiaita ja he olivat asuneet Suomessa keskimäärin 12 vuotta. He olivat yhtä lukuun ottamatta tulleet Suomeen ennen vuotta 2003. Haastateltavista 22 oli muuttanut Suomeen paluumuuttajana tai paluumuuttajan perheenjäsenenä, kaksi opiskelun tai työn takia ja kaksi avioliiton kautta. Haastateltavista 18 oli tullut Suomeen aikuisiällä ja kahdeksan lapsina. Miehiä oli hankalampi saada haastateltaviksi kuin naisia, joten heidän osuutensa jäi selvästi pienemmäksi. Haastateltavista 19 oli naisia ja 7 miehiä. Naisten myönteisempi suhtautuminen haastatteluun saattoi johtua haastattelun aiheesta tai minun ja naispuolisten informanttien paremmasta kyvystä houkutella naisia haastateltaviksi. Sekä naiset että miehet vastasivat kysymyksiin samansuuntaisesti.

Etsin haastateltaviksi erilaisissa asumis- ja elämäntilanteissa olevia henkilöitä. Tutkimukseeni osallistui yksin asuvia henkilöitä, ydin- ja uusperheiden vanhempia sekä keski-ikäisiä pariskuntia, joiden lapset olivat jo muuttaneet pois kotia. Kolmella haastateltavalla oli suomalainen puoliso. Haastateltavien asumismuoto vastasi varsin hyvin suomenvenäläisten keskimääräistä asumistilannetta: viisi asui omistusasunnossa, 20 vuokra-asunnossa ja yksi asumisoikeusasunnossa. Vuokralla asuvista 12 asui kaupungin vuokratilassa.

Muutamaa ilman nauhuria tehtyä viranomaisen haastattelua lukuun ottamatta nauhoitin ja litteroin haastattelut. Tämän jälkeen analysoin aineiston käyttämällä ”teoriaohjaavaa sisällönanalyysia” (ks. Tuomi & Sarajärvi 2004: 97–99). En siis toteuttanut analyysia täysin aineistolähtöisesti, vaan siihen vaikuttivat myös aikaisempi tieto ja teorit. En kuitenkaan käyttänyt näitä analyysia ohjaavana valmiina kehyksenä, vaan analyysi eteni aineistolähtöisestä otteesta kohti keskustelua aikaisempien teorioiden kanssa.

Asumistoiveet ja oman etnisen ryhmän merkitys

Asettuminen Suomeen tuttavien avustuksella

Haastattelemani venäläiset tunsivat Suomeen tullessaan Suomen asuntojärjestelmän ja eri asuinpaikat varsin huonosti. He olivat yleensä saaneet asunnon etsinnässä apua oman etnisen ryhmänsä

jäseniltä. Tämä on yleistä maahanmuuttajien keskuudessa (ks. Owusu 1999; Murdie 2003). Useimmissa tapauksissa haastateltavat majoittuivat aluksi tuttaviansa luona. Sukulaisten ja tuttavien asuinpaikat vaikuttivat siis venäläisten alkusijoittumiseen Suomessa. Kaupunkien sisällä ensimmäinen vakituinen asunto löytyi kuitenkin varsin satunnaisesti riippuen vapaiden (kaupungin) vuokra-asuntojen sijainnista.

Kaupunkien asuntopolitiikka vaikutti etenkin ennen vuotta 2003 Suomeen tulleiden inkerinsuomalaisten sijoittumiseen, koska kaupungit olivat vastuussa heidän asuttamisestaan. Kaupunkisuunnittelun ja asunnonjaon kautta toteutetut sosiaalisen ja etnisen sekoittamisen periaatteet ovat lähtökohtaisesti hajauttaneet maahanmuuttajien sijoittumista (ks. Vaattovaara & Kortteinen 2003; Dhalmann & Vilka 2009). Maahanmuuton nopean kasvun myötä tulijoita on kuitenkin pitänyt ohjata vapaiden asuntojen tarjonnan mukaan. Tämä on ohjannut maahanmuuttajaväestöä tietyille alueille kaupunkiseudulla. Venäläisten 1990-luvun alueellisen sijoittumisen voidaankin olettaa kertovan ennen kaikkea vapaiden vuokra-asuntojen sijainnista ja asuntomarkkinatilanteesta kyseisenä ajankohtana (ks. esim. Inkerinsuomalaisten... 1998; Vilka 2006).

Haastattelut antavat kuitenkin viitteitä siitä, että nykyisin Suomeen tulevat venäläiset voivat ajautua aikaisempaa helpommin maahanmuuttajakeskittymiin. Tämä johtuu lisääntyneen maahanmuuttajaväestön ohella paluumuuttajien velvollisuudesta hankkia asuntonsa itse jo ennen Suomeen muuttoa. Tästä johtuen maahanmuuttajat tukeutuvat usein Suomessa jo asuvien venäläisten apuun ja saattavat siten asettua samoille alueille heidän kanssaan (ks. myös Virtanen 2007: 12–13). Haastattelun venäläisen sosiaalityöntekijän mukaan tietyt Helsingin maahanmuuttajakeskittymät ovat saaneet runsaasti asukkaita myös venäläisistä työperäisistä muuttajista, joille on järjestetty asunto työnvälitysfirman kautta. Näissä tapauksissa edullinen vuokrataso, vapaiden asuntojen melko runsas määrä ja venäjänkielinen palvelutarjonta ovat todennäköisesti vaikuttaneet alueiden suosioon.

Alueellisesti hajautuneen yhteisön vahvat verkostot

Suurin osa haastateltavista ei enää asunut ensimmäisessä vakituksessa asunnossaan. Muuttojen taustalla ei ollut kuitenkaan pyrkimys asettua lähemmäs sukulaisia tai muita venäläistaustaisia. Haastateltavat eivät yleensäkään pitäneet muiden venäläistaustaisten läheisyyttä tärkeänä. He kertoivat että ensimmäisinä Suomessa vietettyinä vuosi-

na naapuruston sosiaaliset kontaktit olivat olleet tärkeitä, mutta niiden merkitys oli vähitellen heikentynyt. Nykyisin haastateltavat kertoivat olevansa hyvin vähän tekemisissä naapurustossa mahdollisesti asuvien muiden venäläisten kanssa. Seuraava haastatteluote kuvaa haastateltavien tyypillistä suhtautumista venäläisnaapureihin:

D: Asuuko tässä lähellä muita Venäjältä muuttaneita?

H: Rapussa J on asunut ja A tai jotain semmoista, muistaisin. Mä luulisin vielä kolme perhettä asuu täällä.

D: Oletteko te heidän kanssaan tekemisissä?

H: Ei, ei. Meillä on omat kaverit.

(venäläinen nainen 1, 49 v., Espoo)

Tutkimukseni perusteella venäläiset eivät pyri sijoittumaan pluralistisen mallin mukaisesti lähelle toisiaan muodostaakseen tiiviin etnisen yhteisön. Oman etnisen yhteisön läheisyyden merkitys näyttää myös muuttuvana maassa vietetyn ajan kuluessa. Tiedollisten ja taloudellisten resurssien lisääntymisessä naapuruston sosioekonominen koostumus nousee haastatteluiden perusteella huomattavasti etnistä koostumusta merkittävämmäksi tekijäksi venäläisten asuinpaikan valinnassa. Tällöin venäläiset maahanmuuttajat saattavat pyrkiä pois alueilta, joilla venäläisväestön osuus on suuri. Yleensä halukkuus muuttaa pois liittyyn alueen huonon maineen tiedostamiseen ja haluun asua lähellä samaan sosiaaliluokkaan kuuluvia ihmisiä.

Silloin kun tulee, niin eihän silloin tiedä, mikä on se tavallaan huono alue. Ja ei se välttämättä olekaan, mutta sellainen yleinen käsitys. Silloin kun tulee sellainen selkeä kuva, että sitä pidetään huonona, niin sieltä sitten halutaan pois. Kyllä se on näin. Muutetaan eri alueelle.

(venäläistaustainen sosiaalityöntekijä 1, Helsinki)

Venäläisten asumistoiveet muistuttavatkin assimilaatiomallia, kun tarkastellaan taloudellisen ja tiedollisen akkulturaation vaikutusta asuinpaikan valintaan. Oman etnisen ryhmän läheisyyden merkitys vähenee, ja valinnan mahdollisuuksien kasvaessa maahanmuuttajat haluavat erottautua heikommin menestyvistä:

No, siellä [läheisissä] kaupungin taloissa on venäläisiä, jotka ei halua työskennellä. Ja sitten kun minä ajattelen, että heillä on lapsia myöskin ja ehkä he tulevat ystäväksi, kun X menee kouluun. Miten minä sitten voin vaikuttaa? [...] Kun hän menee kouluun, ehkä pitäisi vaihtaa paikka.

(venäläinen nainen 2, 29 v., Vantaa)

Assimilaatiomalliin kuuluu ajatus etnisesti sekoittuneen asukasrakenteen ja sosiokulttuurisen akkul-

turaation kaksisuuntaisesta yhteydestä. Hajautunut sijoittuminen johtuu oman etnisen yhteisön merkityksen vähenemisestä ja kantaväestöön sulautumisesta. Toisaalta etninen sekoittuminen myös lisää maahanmuuttajien ja kantaväestön välistä kanssakäymistä ja syventää assimilaatiota. Haastattelujen perusteella tämä oletus ei kuitenkaan pidä paikkaansa suomenvenäläisten kohdalla. Ensiksikin alueellinen sekoittuminen ei automaattisesti johda kanssakäymisen lisääntymiseen (ks. myös Bolt ym. 1998; van Kempen & Bolt 2009: 461). Joidenkin haastateltavien kontaktit kantaväestöön olivat erittäin vähäisiä, vaikka heidän naapurinsa olivat kantasuomalaisia. Näiden haastateltavien sosiokulttuurisen akkulturaation muotoa kuvasi eristyminen. Heidän sosiaaliset verkostonsa koostuivat lähinnä muista venäläisistä (ks. myös Liebkind ym. 2004: 190–191):

Mulla 16 vuoden aikana ei ole ollut yhtään tällaista suomalaista kaveria, jonka kanssa mä olisin viikoittain ollut yhdessä. Venäläisiä kyllä löytyy. [...] Että kaikki ketkä on, niin ne on venäjänkielisiä. Se ei riipu siitä, että kuinka hyvin sä puhut suomen kieltä. Se on jotain muuta, että miksi ei synny tällaisia kontakteja. [...] Että nää kulttuurierot on sen verran isoja, että mä en edes yritä itse hakeutua tällaisiin suomalaisiin seuroihin. Että mulle riittää se [että on venäläisiä ystäviä] ja mä pärjään ihan mainiosti sillä. Jos mä jotain tarviin, niin mä osaan suomen kieltä ja mä menen ja hoidan ne asiat. Että ne on varmaan ne ainoat kontaktit.

(venäläinen mies 1, 27 v. Helsinki)

Haastateltavat eivät kaivanneet muita venäläistaus-
taisia asuinalueelleen, vaikka oma etninen yhteisö oli heille edelleen elämäntavan, identiteetin ja sosiaalisten suhteiden kannalta tärkeä. Kyse on siis enemmän yleisesti kaupunkiasumiseen liitetyistä sosiaalisten suhteiden merkityksettömyydestä asuinalueella kuin oman kulttuurin ja etnisen yhteisön hylkäämisestä. Naapuruston sosiaalisten verkostojen vähäistä merkitystä perusteltiin perhekeskeisellä elämällä sekä etenkin sukulaissuhteiden tai muuta kautta syntyneiden verkostojen riittävyydellä:

D: Olisiko tärkeää, jos muuttaisit, että alueella asuisi muitakin Venäjältä muuttaneita?

H: Oikeastaan ei. Meillä ystäviä muutenkin riittää. Että ei siinä mielessä tarvita. Ja meillä on sukulaisia täällä [pääkaupunkiseudulla] paljon. [...] Että se ei ole mulle niin kuin tärkeää. Ja sitten nyt on puhelimet kaililla, että sillä tavalla sitten saa [pidettyä yhteyttä].

(venäläinen nainen 3, 58 v., Helsinki)

nisen ryhmän läheisyyteen. Etninen tausta, yhteinen kieli tai asuminen samalla alueella eivät riitä sosiaalisten suhteiden muodostumiseen. Sen sijasta esimerkiksi sosioekonominen tausta tai kuuluminen tiettyyn etnisen ryhmän sisäiseen alakulttuuriin yhdistävät asuinpaikasta riippumatta.

Venäläisten suhtautuminen asuinalueen etniseen koostumukseen muistuttaakin heterolokalis-
mia, jossa maahanmuuttajat säilyttävät vahvan etnisen yhteisön, vaikka asuvat eri alueilla. Haastattelut tukevat myös heterolokalismiin kuuluvaa hypoteesia nykyaikaisen kommunikaatioteknologian ja parantuneiden liikenneyhteyksien vaikutuksesta alueelliseen sijoittumiseen. Muiden venäläisten läheisyyttä ei koeta tarpeelliseksi, koska yhteyttä sukulaisiin ja tuttaviiin pidetään usein puhelimitse ja hyvät liikenneyhteydet helpottavat vierailuja:

No miksi pitäisi asua lähemmäs, kun meillä on liikenneyhteydet. Huomennakin mä lähden Lahteen. Mulla on siellä yhdelle venäläiselle kaverille syntynyt poika toissa päivänä ja sille pidetään pienet juhlat. Meillähän on autot, junat ynnä muut.

(venäläinen mies 1, 27 v., Helsinki)

Myös internetissä toimivat venäjänkieliset foorumit ja yhteisöpalvelut, kuten suomi.ru-sivusto (<www.suomi.ru>), mainittiin haastatteluissa tärkeinä venäjänkielisen yhteisön sisäisinä yhteydenpidon ja verkostoitumisen välineinä.

Heterolokalismin esittelevässä artikkelissaan Zelinsky ja Lee (1998) visioivat, että heterolokalistiset yhteisöt voisivat ylettyä kaupunkiseutuja laajemmalle aluetasolle, jopa kansallisvaltioiden rajojen yli. Pääkaupunkiseudulla asuvat venäläiset tarjoavat hyvän esimerkin tällaisista transnationaalista suhteista. Vieraileminen ja muu yhteydenpito Venäjän ja Suomen välillä on helppoa lyhyiden välimatkojen vuoksi. Liebkindin ja kumppanien (2004) tutkimuksen mukaan Venäjältä ja Virossa muuttaneet ovat aktiivisesti yhteydessä lähtömaahansa. Esimerkiksi yli puolet tutkimukseen osallistuneista vieraili lähtömaassaan useita kertoja vuodessa ja 61 prosenttia piti yhteyttä lähtömaassa asuviin sukulaisiinsa ja ystäviinsä vähintään kahdesti kuukaudessa. Haastattelujen perusteella suomenvenäläiset voivat pitää transnationaalisten suhteiden avulla yllä kulttuuri-identiteettiään ja tuntee itsensä osaksi venäläistä yhteisöä. Tämä saattaa osaltaan vähentää heidän tarvettaan oman etnisen yhteisön läheisyydelle asuinalueella.

Myös venäläisväestön heterogeenisyys tuli haastatteluissa esiin käsiteltäessä suhtautumista oman et-

Onko keskittymisellä merkitystä?

Etnisessä segregaatiotutkimuksessa on pitkään väitely siitä, miten maahanmuuttajakeskittymissä asuminen vaikuttaa maahanmuuttajan taloudelliseen ja kulttuuriseen integraatioon (Musterd 2003; Musterd & Andersson 2005; Phillips 2006; Andersson 2007). Etnistä segregaatiokehitystä on pidetty yleisesti kielteisenä ilmiönä, koska sen on oletettu vähentävän maahanmuuttajien kanssakäymistä kantaväestön kanssa ja heikentävän heidän mahdollisuuksiaan kiinnittyä ympäröivään yhteiskuntaan. Tämän on pelätty johtavan laajempiin yhteiskunnallisiin ongelmiin, kuten rikollisuuden kasvuun ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden puutteeseen. Sosiaalisesti ja etnisesti sekoittuneen asukasrakenteen on puolestaan assimilaatiomallia mukailien otaksuttu parantavan yksilöiden mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen nousuun.

Etnisen segregaatian uhkakuviin keskittynyt poliittinen keskustelu on johtanut eri puolilla Eurooppaa toimenpiteisiin asuinalueiden asukas-kannan etniseksi ja sosiaalisesti sekoittamiseksi (Musterd & De Vos 2007; Bolt 2009; Dhalmann & Vilka 2009). Monet tutkijat ovat kuitenkin viime aikoina kyseenalaistaneet alueellisen keskittymisen ja integraation välisen yhteyden etenkin maissa, joissa segregaatian aste on melko alhainen ja hyvinvointivaltion tukiverkot vahvoja (ks. Musterd 2003; Drever 2004; Musterd & Ostendorf 2007).

Myös oma tutkimukseni herättää kysymyksiä asuinpaikan ja integraation välisestä yhteydestä. Onko alueellinen keskittyminen täysin yhdenkävää maahanmuuttajien integraatiolle, jos etnisen yhteisön läheisyys on menettämässä merkitystään modernissa tietoyhteiskunnassa, eikä etnisesti sekoittunut asukasrakenne välttämättä lisää ryhmien välistä kanssakäymistä (vrt. Bolt ym. 1998)? Haastattelemani henkilöt näkivät keskittymisessä sekä huonoja että hyviä puolia.

Myönteiseksi maahanmuuttajien alueellisessa keskittymisessä koettiin mahdollisuus vertaistukeen. Haastateltavat kuvasivat venäläisen mentaliteetin poikkeavan suomalaisesta. Tämän vuoksi kontakteja toisiin venäläisiin pidettiin vasta-voiroisen avun ja henkisen hyvinvoinnin kannalta tärkeinä. Liiallisen hajauttamisen pelättiin johtavan marginalisoitumiseen, jolloin maahanmuuttajat olisivat vaarassa jäädä sekä kantasuomalaisen että venäläisen yhteisön ulkopuolelle. Toisaalta venäläisväestön kasvun myötä yhä useammalla pääkaupunkiseudulle muuttavalla on jo valmiiksi yhteyksiä seudulla asuviin venäläis-taustaisiin (vrt. Liebkind ym. 2004: 181–187). Tämä käy ilmi myös seuraavasta lainauksesta:

Nyt kun täällä venäläisiä asuu niin paljon, mä olen huomannut viimeisen viiden vuoden aikana, että monet kertoo, että kun mä muutin niin mulla oli heti tosi paljon ystäviä. Ja ketä ne ystävät oli, niin ne oli niitä tätejä, setiä ja serkkuja, jotka on jo muuttaneet tänne aikaisemmin. [...] Nimenomaan, ainakin täällä pääkaupunkiseudulla se musta näkyy enemmän, että ihmisten omat henkilökohtaiset kontaktit suomalaisiin on aika vähäiset.

(venäläinen nainen 4, 26 v., Espoo)

Haastateltavat pitivät laajaa etnistä yhteisöä voimavarana, mutta heistä kriittisimmät epäilivät, että se mahdollistaa suomalaisesta yhteiskunnasta erillisen ”venäläisen rinnakkaiselämän” elämisen Suomessa. Liiallisen oman yhteisön sisällä pitäytymisen uskottiin heikentävän etenkin työnsaannin kannalta tärkeän suomen kielen oppimista. Sen myös nähtiin tekevän maahanmuuttajasta liian riippuvaisen muista yhteisön jäsenistä.

Kansainvälisessä keskustelussa etnisten keskittymien on pelätty pitävän maahanmuuttajat erillään valtakulttuurista (ks. *parallel lives* -keskustelu, esim. Phillips 2006; Schönwälder 2007). Haastattelujeni perusteella omaan yhteisöön sulkeutuminen ei kuitenkaan vaadi yhteisön läheisyyttä. Vahva yhteisö kaupunkiseudulla tai jopa tiiviit transnationaaliset suhteet voivat säilyttää elämän viitekehyyksen Venäjällä, vaikka maahanmuuttaja asuisikin Suomessa. Tätä kuvaa seuraava lainaus:

Venäjänkielisiä erottaa muista maahanmuuttajista se, että Venäjä on tosi lähellä. On tosi helppoa asua täällä, mutta elää siellä, koska siellä pääsee käymään tosi helposti. [...] Että mikäli haluaa niin pystyy hyvin ylläpitämään sitä [eristäytymistä suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen sosiaalisista verkostoista] vaikka ei asuisi tiiviisti [muiden venäläistaustaisten parissa], koska voi katsoa Venäjän telkkaria, kanavia, seurata uutisia. Ja silloin se elämä tapahtuu siellä rajan takana, joko näin etätapahtumina tai sitten että mahdollisimman usein käy siellä.

(venäläinen nainen 4, 26 v., Espoo)

Pääkaupunkiseudun tietyillä alueilla venäläistaustaisten runsas määrä mahdollistaa venäläisille suunnattujen palvelujen ja työmuotojen tarjonnan. Esimerkiksi venäjänkielinen harraste- ja kerhotoiminta sekä seurakunta- ja sosiaalityö voivat olla erittäin tärkeitä maahanmuuttajan integraation ja oman kulttuurin säilyttämisen kannalta (ks. Zelinsky 2001: 141). Ne saattavat myös vahvistaa maahanmuuttajakeskittymien asemaa:

Heti kun syntyy se, mistä sulle on hyötyä, palveluja. Että ihan konkreettisesti arkielämässä annetaan tietoa, joihin autetaan. Mä huomasin, että aika moni on esi-

merkiksi muuttanut [eräälle asuinalueelle] just sen takia, että siellä on se [asukaspuiston venäjänkielinen] ryhmä. Että palvelut on se suurin. [...] Missä kokee, että sä olet tervetullut, sulla on tukea muista, sut ymmärretään.

(venäläistaustainen sosiaalityöntekijä 1, Helsinki)

Viime aikoina pääkaupunkiseudulla on keskusteltu koulujen maahanmuuttajataustaisten oppilaiden määrän lisääntymisestä ja tämän vaikutuksista segregaatiokehitykseen (ks. esim. Moisio & Mäkinen 2009; Riitaoja 2010). Keskustelua on usein käyty kantaväestön lasten ja heidän vanhempiansa etujen näkökulmasta. Suomeen lapsina muuttaneet haastateltavat korostivat koulujen merkitystä maahanmuuttajalasten integroitumisessa. Suomea heikosti osaavat hakeutuvat helposti omankielistensä joukkoon, eivätkä välttämättä sopeudu uuteen asuinmaahansa:

Mä oon tyytyväinen siihen, että alussa ei ollut ketään [muuta venäläistaustaisia koulussa]. Nyt loppujen lopuksi, tässä vaiheessa. Koska mä tunnen monia, jotka meni [erääseen kouluun], jossa oli sellainen venäläinen kokoonpano oppilaita. Että nehän kommunikoivat ihan koko ajan venäjän kielellä. [...] Ja se on kielen oppimisen kannalta tosi vaikea juttu, siis tosi paha juttu.

(venäläinen mies 2, 26 v., Helsinki)

Ruotsalaisissa tutkimuksissa maahanmuuttajataustaisten lasten oppimistulosten ja etenkin kielen oppimisen on osoitettu kärsivän, jos maahanmuuttajataustaisten osuus koulun oppilaista on korkea (Andersson 2007: 76–79; Barn, boendesegregation... 2007). Toisaalta joissakin tutkimuksissa koulu-segregaation ja oppilaiden sosioekonomisen ja sosiokulttuurisen integraation välinen yhteys on todettu vähäiseksi (esim. Musterd & Ostendorf 2007: 57). Näissä tapauksissa yhteiskunnan voimakkaat tukitoimet saattavat selittää heikoimmassa asemassa olevien oppilaiden myönteisiä tuloksia.

Lopuksi

Esittämäni suomenvenäläisiä koskevat tulokset vahvistavat näkemystä, jonka mukaan perinteisten teoreettisten mallien sisältämät oletukset maahanmuuttajien sosiaalisten verkostojen ja alueellisen sijoittumisen välisestä suoraviivaisesta yhteydestä eivät päde nykyisessä yhteiskunnallisessa kontekstissa (esim. Bolt ym. 1998). Pääkaupunkiseudulla asuvien venäläisten tilannetta kuvaa pikemmin heterolokalismi, jossa maahanmuuttajat pitävät yllä omaa kulttuuriaan ja etnisen ryhmän sisäisiä yhteisöjä ilman alueellista keskittymistä. Venäläisten kohdalla heterolokalismin arvoa nostaa sen trans-

nationaalinen ulottuvuus. Heterolokalismillakin on toki puutteensa, kun sitä sovelletaan todellisiin ihmisiin ja tilanteisiin. Malli ei välttämättä päde yhtä hyvin muiden etnisten ryhmien kohdalla, ja heterogeenisen venäläisten ryhmän sisällä joidenkin yksilöiden asumis- ja -strategiat saattavat noudattaa esimerkiksi pluralistista mallia tai assimilaatiomallia.

Tulokseni eivät kumoa maahanmuuttajien omien valintojen merkitystä etnisten keskittymien synnyssä. Valintojen roolin syvämmä ymmärtäminen vaatisikin laajempaa aineistoa eri maahanmuuttajaryhmien asuinpaikan etnistä koostumusta koskevien toiveiden, sosiaalisten verkostojen ja alueellisen sijoittumisen välisen yhteydestä. Tällainen aineisto toisi ryhmien väliset ja sisäiset erot selvemmin näkyviin. Tulokseni antavat joka tapauksessa aihetta pohtia segregaatiokeskustelun taustalla vaikuttavia oletuksia, sillä ne kyseenalaistavat perinteisiä teoreettisia malleja. Onko naapuruston merkitys ylikorostunut käsiteltävässä maahanmuuttajien integraatiota? Missä määrin eri etnisten ryhmien kanssakäyminen sijoittuu asuin ympäristöön ja missä määrin esimerkiksi asuinalueen ulkopuolelle sijoittuvan työn, koulunkäynnin ja vapaa-ajan toimintojen yhteyteen?

Maahanmuuttajien hajanainen sijoittuminen ei takaa onnistunutta integraatiota, jos se ei johda positiiviseen kanssakäymiseen ryhmien välillä. Ylhäältä käsin ohjattu hajasijoittaminen saattaa kääntyä omia tavoitteitaan vastaan, mikäli se sivuuttaa ihmisten kulttuurin ja inhimilliset tarpeet. Esimerkiksi venäläisessä kulttuurissa sukulaissuhteet ovat yleisesti tärkeitä ja suku auttaa vanhus- ja lasten hoidossa (vrt. Lebkind ym. 2004: 181). Tällaiset järjestelyt voivat ainakin väliaikaisesti vaatia perheiden asettumista toistensa lähelle.

Hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa (2006) ilmaistut tavoitteet muun muassa maahanmuuttajien oman kulttuurin ja etnisen identiteetin vahvistamisesta ovat selvästi pluralistisia. Suomalaista segregaatiokeskustelua säilyttävät kuitenkin pelot kansainvälisesti pienten alueellisten erojen negatiivisista vaikutuksista maahanmuuttajien sosioekonomiseen ja enenevässä määrin myös sosiokulttuuriseen integraatioon (esim. Salmela 2009). Odotetaanko maahanmuuttajilta siis monikulttuurisuutta korostavista tavoitteista huolimatta assimilaatiomallin mukaista käyttäytymistä, jossa he hajautuvat alueellisesti ja sulautuvat osaksi kantaväestöä sekä taloudellisesti että kulttuurisesti?

Helsingin kaupunki valmistelee parhaillaan toimia, joilla maahanmuuttajia pyritään sijoittamaan

tasaisemmin kaupungin eri osiin (*Helsingin kaupungin...* 2009; Karjalainen 2010). Hallinnollisia toimia suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon, ettei etninen segregatio ole maantieteellinen ongelma, joka ratkaistaan vain tiettyihin alueisiin tai asukasryhmiin kohdistuvien toimenpitein. Etnisen sekoittamisen sijaan tai ainakin sen ohella pitää tarttua segregatioon rakenteellisiin syihin muun muassa panostamalla maahanmuuttajien työllisyyteen ja yhdenvertaisiin koulutusmahdollisuuksiin. Tekeväni haastattelut osoittavat, että maahanmuuttajien hyvät taloudelliset ja tiedolliset mahdollisuudet toteuttaa omia asumistavoitteitaan ja -tavoitteitaan johtavat vähitellen myös hajautuneeseen alueelliseen sijoittumiseen.

KIRJALLISUUS

- Alanen, A. (2009). Maahanmuutossa taas uusi ennätys. *Tieto & Trendit* 6/2009.
- Alba, R. & J. Logan (1991). Variations on two themes: racial and ethnic patterns in the attainment of suburban residence. *Demography* 28: 3, 431–452.
- Alba, R. & V. Nee (1997). Rethinking assimilation theory for a new era of immigration. *International Migration Review* 31: 4, 826–874.
- Alitoppa-Niitamo, A. (1994). Somalipakolaiset Helsingissä. Sosiaaliset verkostot ja klaanijäsenyyden merkitys. *Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuksia* 1994: 10, 60 s.
- Andersson, R. (1998). Socio-spatial dynamics: Ethnic divisions of mobility and housing in post-Palme Sweden. *Urban Studies* 35: 3, 397–428.
- Andersson, R. (2007). Ethnic residential segregation and integration processes in Sweden. *Teoksessa* Schönwälder, K. (toim.): Residential segregation and the integration of immigrants: Britain, the Netherlands and Sweden. *Discussion paper* Nr. SP IV 2007-602, 7–40. Social Science Research Center, Berlin.
- Asuntokuntatilastoja 2006 (2007). Tilastokeskus, Helsinki.
- Barn, boendesegregation och skolresultat (2007). SCB, *Demografiska rapporter* 2007: 2, 121 s.
- Berry, J. (1990). Psychology of acculturation. *Teoksessa* Berman, J. (toim.): *Cross-cultural perspectives*, 201–234. University of Nebraska, Lincoln.
- Beqiri, N. (2008). Toiveena monipuolinen asukasrakennus. Selvitys asumisen etnisen yhdenvertaisuuden toteutumisesta pääkaupunkiseudulla. *Sisäasianministeriön julkaisuja* 2008: 30, 48 s.
- Bolt, G. (2009). Combating residential segregation of ethnic minorities in European cities. *Journal of Housing and the Built Environment* 24: 4, 397–405.
- Bolt, G., J. Burgers & R. van Kempen (1998). On the social significance of spatial location; spatial segregation and social inclusion. *Netherlands Journal of housing and the Built Environment* 13: 1, 83–95.
- Bolt, G. & R. van Kempen (2002). Moving up or moving down? Housing careers of Turks and Moroccans in Utrecht, the Netherlands. *Housing Studies* 17: 3, 401–422.
- Bosswick, W., D. Lüken-Klassen & F. Heckmann (2007). *Housing and integration of migrants in Europe*. Euroopan komissio, Strasbourg, 107 s.
- Burgess, E. (1926; toim.). *The urban community*. 268 s. University of Chicago Press, Chicago.
- Cressey, P. (1938). Population succession in Chicago 1898–1930. *American Journal of Sociology* 44: 1, 56–59.
- Daniel, P. & M. Hopkinson (1989). *The geography of settlement*. 337 s. Oliver & Boyd, Harlow.
- Dhalmann, H. & K. Vilka (2009). Housing policy and the ethnic mix in Helsinki, Finland: perceptions of city officials and Somali immigrants. *Journal of Housing and the Built Environment* 24: 4, 423–439.
- Dietz, B. (2000). German and Jewish migration from the former Soviet Union to Germany: background, trends and implications. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 26: 4, 635–652.
- Drever, A. I. (2004). Separate spaces, separate outcomes? Neighbourhood impacts on minorities in Germany. *Urban Studies* 45: 8, 1423–1439.
- Farley, R., C. Steeh, T. Jackson, M. Krysan & K. Reeves (1993). Continued racial residential segregation in Detroit: “Chocolate, city, vanilla suburbs” revisited. *Journal of Housing Research* 4: 1, 1–38.
- Ford, R. (1950). Population succession in Chicago. *American Journal of Sociology* 56: 2, 151–160.
- Freeman, L. (2000). Minority housing segregation: A test of three perspectives. *Journal of Urban Affairs* 22: 1, 15–35.
- Gade, D. (2001). The languages of foreign fieldwork. *Geographical Review* 91: 1–2, 370–380.
- Glazer, N. (1993). Is assimilation dead? *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 530: 1, 122–136.
- Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma (2006). *Työhallinnon julkaisu* 371, 135 s.
- Hardwick, S. (2006). Nodal heterolocalism and transnationalism at the United States–Canadian border. *Geographical Review* 96: 2, 212–228.
- Helsingin kaupungin strategiaohjelma 2009–2012 (2009). 38 s. 31.3.2010. <www.hel2.fi>
- Henriksson, R. (2008). *Ulkomaalaistaustainen ja vieraskielinen väestö Vantaalla 2008*. 144 s. Vantaan kaupungin tilasto ja tutkimus, Vantaa.
- Ihlanfeldt, K. & B. Scafidi (2002). Black self-segregation as a cause of housing segregation: evidence from the multi-city study of urban inequality. *Journal of Urban Economics* 51: 2, 366–390.
- Inkerinsuomalaisten maahanmuutto Suomeen 1990-luvulla (1998). *Työhallinnon julkaisu* 215, 70 s.
- Junto, A. (2005). Maahanmuuttajien asuminen – integrointumista vai segregoitumista? *Teoksessa* Paananen, S. (toim.): *Maahanmuuttajien elämää Suomessa*, 43–58. Tilastokeskus, Helsinki.
- Kanervo, S. & T. Saarinen (2007). *Kulttuurit keskuudessamme*. 95 s. Turun kaupunki. 3.12.2009. <www.turku.fi>
- Karjalainen, R. (2010). *Toimenpideohjelma muunkielisen väestön sijoittumisesta – haasteet asuntopolitiikalle*. Esitys Helsingin kaupungin Maahanmuutto ja

- asuminen Helsingissä -seminaarissa 23.3.2010. <www.hel2.fi>
- Kauppinen, T. M. (2002). The beginning of immigrant settlement in the Helsinki metropolitan area and the role of social housing. *Journal of Housing and the Built Environment* 17: 2, 173–197.
- Kyntäjä, E. (2001). Venäjältä ja Virostä tulleet maahanmuuttajat sekä inkerinsuomalaiset paluumuuttajat Suomessa. *Teoksessa* Forsander, A., E. Ekholm, P. Hautaniemi, A. Abdullahi, A. Alitolppa-Niitamo, E. Kyntäjä & N. Quoc Cuong: Monietnisyys, yhteiskunta ja työ, 148–160. Palmenia-kustannus, Helsinki.
- Lepola, O. (2000). *Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopolitiittisessa keskustelussa*. 418 s. SKS, Helsinki.
- Liebkind, K., S. Mannila, I. Jasinskaja-Lahti, M. Jaakkola, E. Kyntäjä & A. Reuter (2004). *Venäläinen, virolainen, suomalainen*. 319 s. Gaudeamus, Helsinki.
- Massey, D. (1985). Ethnic residential segregation: a theoretical synthesis and empirical review. *Sociology and Social Research* 69: 3, 315–350.
- Massey, D. & N. Denton (1988). Suburbanization and segregation in U.S. metropolitan areas. *American Journal of Sociology* 94: 3, 592–626.
- Moisio, T. & V. Mäkinen (2009). Kansainvälinen koulu on suosittu, maahanmuuttajien koulu ei. Helsinki yrittää hillitä koulujen jakautumista hyviin ja huonoihin. *Helsingin Sanomat*, 27.10.2009, A9.
- Murdie, R. (2003). Housing affordability and Toronto's rental market: Perspectives from the housing careers of Jamaican, Polish and Somali newcomers. *Housing, Theory and Society* 20: 4, 183–196.
- Musterd, S. (2003). Segregation and integration: a contested relationship. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 29: 4, 623–641.
- Musterd, S. & R. Andersson (2005). Housing mix, social mix, and social opportunities. *Urban Affairs Review* 40: 6, 761–790.
- Musterd, S. & W. Ostendorf (2007). Spatial segregation and integration in the Netherlands. *Teoksessa* Schönwälder, K. (toim.): Residential segregation and the integration of immigrants: Britain, the Netherlands and Sweden. *Discussion paper* Nr. SP IV 2007-602, 7–40. Social Science Research Center, Berlin.
- Musterd, S. & S. de Vos (2007). Residential dynamics in ethnic concentrations. *Housing Studies* 22: 3, 333–353.
- Newbold, K. B. & J. Spindler (2001). Immigrant settlement patterns in metropolitan Chicago. *Urban Studies* 38: 11, 1903–1919.
- Owusu, T. Y. (1999). Residential patterns and housing choices of Ghanaian immigrants in Toronto, Canada. *Housing Studies* 14: 1, 77–97.
- Peach, C. (1997). Pluralist and assimilationist models of ethnic settlement in London 1991. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 88: 2, 120–134.
- Peach, C. (2005). The mosaic versus the melting pot: Canada and the USA. *Scottish Geographical Journal* 121: 1, 3–27.
- Peach, C. (2007). Sleepwalking into ghettoisation? The British debate over segregation. *Teoksessa* Schönwälder, K. (toim.): Residential segregation and the integration of immigrants: Britain, the Netherlands and Sweden. *Discussion paper* Nr. SP IV 2007-602, 7–40. Social Science Research Center, Berlin.
- Phillips, D. (1998). Black minority ethnic concentration, segregation and dispersal in Britain. *Urban Studies* 35: 10, 1681–1702.
- Phillips, D. (2006). Parallel lives? Challenging discourses of British Muslim self-segregation. *Environment and Planning D* 24: 1, 25–40.
- Portes, A. & M. Zhou (1993). The new second generation: Segmented assimilation and its variants. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 530: 1, 74–96.
- Reuter, A. & M. Jaakkola (2005). Venäjänkielisten, virokielisten ja kaksikielisten maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot. *Teoksessa* Paananen, S. (toim.): *Maahanmuuttajien elämää Suomessa*, 23–41. Tilastokeskus, Helsinki.
- Riitaoja, A.-L. (2010). Asuinalueiden ja koulujen eriytyminen Helsingissä – yhteiskunnalliset ja kasvatukselliset haasteet. *Terra* 122: 3, 137–151.
- Salmela, M. (2009). Maahanmuuttajat unohtuvat uusien asuinalueiden suunnittelussa. *Helsingin Sanomat* 27.9.2009, A11.
- Schönwälder, K. (2007). Introduction. *Teoksessa* Schönwälder, K. (toim.): Residential segregation and the integration of immigrants: Britain, the Netherlands and Sweden. *Discussion paper* Nr. SP IV 2007-602, 5–6. Social Science Research Center, Berlin.
- Suomen väestö 2008 (2009). Tilastokeskus, Helsinki. 29.9.2009. <www.stat.fi>
- Tuomi, J. & A. Sarajärvi (2004). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 159 s. Tammi, Helsinki.
- Vaattovaara, M. & M. Kortteinen (2003). Beyond polarization versus professionalization? A case study of the development of the Helsinki region, Finland. *Urban Studies* 40: 11, 2127–2145.
- Van Kempen, R. & G. Bolt (2009). Social cohesion, social mix and urban policies in the Netherlands. *Journal of Housing and the Built Environment* 24: 4, 457–475.
- Varady, D. & H. Schulman (2007). Social disorders in the early stages of public housing decline: A Helsinki case study. *Housing Studies* 22: 3, 313–332.
- Vilkama, K. (2006). Asuntopolitiikka ja vieraskielisen väestön alueellinen keskittyminen Helsingissä vuosina 1992–2005. *Julkaisematon pro gradu -tutkielma*. 115 s. Maantieteen laitos, Helsingin yliopisto.
- Virtanen, H. (2007). Monietnistyvät lähiöt – Suomalaisen asuinalueiden etninen erilaistumiskehitys ja siihen vaikuttavat tekijät. *Yhdyskuntasuunnittelu* 45: 3, 6–19.
- Zelinsky, W. (2001). *The enigma of ethnicity*. 315 s. University of Iowa Press, Iowa city.
- Zelinsky, W. & B. A. Lee (1998). Heterolocalism: An alternative model of the sociospatial behaviour of immigrant ethnic communities. *International Journal of Population Geography* 4: 4, 281–298.
- Zorlu, A. & C. Mulder (2007). Initial and subsequent location choices of immigrants to the Netherlands. *IZA discussion paper* no. 3036. Institute for the

Study of Labor, Bonn. 28 s. 11.11.2009. <*ftp.iza.org*>
Özüekren, A. S. & R. van Kempen (2003). Special issue editor's introduction: dynamics and diversity:

Housing careers and segregation of minority ethnic groups. *Housing, Theory and Society* 20: 4, 162–171.